

L 15
Åbo Akademi
Kapsel
Arkiv.

F. GUSTAFSSON

En akademi i Åbo.

Ic⁵
Abd Akademi
Kapsul
Mikroex.

En akademi i Åbo.

Uttalande vid en sammankomst i Åbo 1908, sedermera utvidgat.

Tanken på en ny akademi i Åbo har redan trängt fram till offentligheten: på ett mindre grannliga sätt har man sökt kväva barnet i sin linda eller åtminstone ställt dess framtidsmöjligheter i en så mörk dager som möjligt. Det har icke varit sympatiskt att ens polemisera till förmån för ett företag, om vilket man litet eller intet vetat. Här i själva Åbo, vår kulturs stamort, där så mycket gjorts för den fosterländska odlingen, där den historiska vetenskapen fått det fastaste stöd, där naturkunnigheten har sitt eget hus, där den bildande konsten fått ett stadigt hem, där den kulturella utvecklingen har så många främjare, som vilja och kunna göra även stora uppoffringar, här är det på sin plats att följa en vänlig inbjudan och rådslå i saken.

På förhand och utan politiska fördomar borde man vara tacksam för vartenda initiativ till ett nytt bildningsföretag i vårt land, då ju varje bildningshård sprider ljus och värme kring vida nejder. Och en svenskspråkig högskola är dock en naturlig fortsättning av svenskspråkiga lyceer i en trakt. Frukta för konkurrens på detta område är blott ett erkännande av den egna svagheten, den egna kylan gentemot en livskraftig svensk bildningsform.

Särskilt vetenskapens centra äro inga solar med idel mörka planeter i kretsrorelse kring dem, utan hellre kunna de enligt vetandets egen natur jämföras med ett oändligt antal stjärnor i en avlägsen, omätlig rymd. Och stjärnorna av första rangen uppträda icke alltid på de platser, där de helst kunde väntas. Monopol och centralisation äro ingenstädes av tvivelaktigare värde än på vetandets och undervisningens områden, överhuvud det andliga området.

Vetenskapen fordrar icke och uppnår aldrig ett fullständigt system, utan utvecklar sig beständigt i alltid nya former: en vetenskaplig bildningsanstalt med till en början också ett mindre antal, men goda ledande krafter skall hävda en plats i vårt bildningsliv och småningom draga till sig allt flere lärare och lärjungar, allt verksammare gynnare och främjare. Kärlek ger livets frö, klokskapen, i synnerhet den politiska, kan på sin höjd normera plantans utveckling på gott eller ont. Och språkpolitiken, ett nödvändigt ont just vid tvåspråkiga anstalter, har sannerligen icke varit till fromma för vårt statsuniversitets framåtskridande.

Den politiska klokskap, som alltjämt vädrar svenska ytterligheter och nödvändigheter att mäkla bort dem, har med vanlig räddhåga i en ny Åbo-akademi sett ett svenskhetscentrum, som förstas skulle isolera Finlands svenskar och göra dem omöjliga för fosterlandet i dess helhet. Ett eller helst flere verkliga svenskhetscentra skulle visst icke skada vår kultur i dessa tider, och blott genom att utveckla sina egna möjligheter kan den svenska stammen utan förhävelse vinna verksamhetsfält och aktning i det finska Finland, icke genom att försåtligt prisgivas av egna män åt en förfinskning på konstlad väg. Isoleringen motverkas i våra dagar genom allt större kännedom av det finska språket och av den finska befolkningen, genom våra

dagars tätare kommunikationer och genom naturliga, nödvändiga förbindelser av mångahanda slag, utan att någondera nationaliteten behöver uppgiva sitt självbestånd, sina känslor och åsikter och sin nedärvda utvecklingsgång.

Men dessa synpunkter äro för denna fråga sekundära, de kunna också hellre visa på motsatsen: en svensk högskola i Åbo skall ha ingen plats för språkstriden och skall icke låta det vetenskapliga arbetet översvämmas av den politiska agitationens högvatten eller fördunklas av politiska beräkningar, såsom ofta sker i Helsingfors. Utan en svensk akademi i Åbo skall låta de unga i lugn och ro fullt ägna sig åt sin utbildning, som sålunda blir fastare och säkrare skall bestå i det medborgerliga livet.

Av synnerlig vikt är att i en mindre högskola ungdomen får mer ledning av lärarne och kommer i närmare beröring med dem samt sålunda med erforderlig kraft ägnar sig åt ett verkligt vetenskapligt arbete. I Helsingfors dragas universitetslärarne alltför lätt till allehanda splittrande göromål utöver de ganska besvärliga, som åtfölja en större statsinrättnings administration. Studentlivet gestaltar sig renare under ett mindre samhälles ögon, som med intresses och vänskapens blickar följa de unga, varjämte studiernas kunna i ekonomiskt hänseende ställa sig förmånligare i det egna hemmet eller bland anförvanter och bekanta.

Jag förutsätter härvid, att sambandet emellan en ny högskola i Åbo och universitetet i Helsingfors skulle på allt sätt upprätthållas. Universitetets fullständigare inrättningar, dess talrikare lärarekrafter, dess stipendier m. m. skulle naturligtvis draga till sig flere studenter uteslutande och många för en viss del av studietiden. Detta är i sig fördelaktigt och vore åtminstone i början en nödvändighet. Ty en fullständig akademi är vid inrättandet varken tänk-

bar eller önskelig. Det gäller framför allt att antaga blott goda lärarekrafter för det nya företaget och att icke heller i en hast samla ett alltför stort antal lärjungar.

Vilka vetenskapsgrenar borde då främst företrädas? Avgörandet här måste överlämnas åt dem, som bringa företaget till stånd. Med den naturvetenskapliga riktning, som åtminstone nu senast varit förhärskande inom den högre bildningen, och med de praktiska syftemål, som i vår tid med förkärlek omfattas i synnerhet av vår svenska ungdom, vore man närmast frestad att tänka på en fysisk-matematisk eller medicinsk eller teknisk fakultet. I dessa branscher bleve dock tävlan med Helsingfors universitet och dess tekniska högskola ganska ojämn. Härmed förnekas icke önskvärdheten av att naturforskare, skickliga tekniker och isynnerhet läkare med vetenskapligt och didaktiskt intresse skulle på denna ort samla kring sig lärjungar i sitt specialstudium, icke blott kunder. För Åbo med dess framstående kommersiella representanter kunde man ock tänka på en handelshögskola sådan som den i Frankfurt am Main och flere andra, som på senaste tid inrättats i tyska storstäder. Märkligt nog bygger emellertid Tyskland sin stora framtid och redan märkbara övervikt i industriellt och kommersiellt avseende till stor del på en mer omfattande allmän humanistisk bildning. Ur senaste undervisningsprogram (1908) från sistnämnda handelsakademi erfar jag att en stor del av kurserna icke hänföra sig till fackstudier: av 90 kurser omfatta 30 historia, filosofi och språk, 22 nationalekonomi och geografi, 11 juridik, endast 24 finansiella, mekantila och tekniska ämnen. För en speciell handelsakademi i vårt land skulle tillkomma svårigheten att snart få de praktiska ämnena vetenskapligt representerade, även om man i hast skulle omdöpa en mängd tekni-

ker till professorer. Nutidens handel och industri äro mer än förut sammanvävda med kulturlivet, med de olika folkens historia, deras psykologi, deras rättsväsende, deras litteratur och konst, ländernas geografiska betingelser o. s. v.

Och på dessa samma områden kan en högre vetenskaplig bildning göra sig kraftigare gällande och spridas i vidare kretsar, i långt högre grad än en specialanstalt lyfta den kulturella nivån och stärka de kulturella krafterna på en ort, i en landsdel. På dessa områden spelar ock undervisningsspråket och det svenska intresset en långt mer betydande roll än i de naturvetenskapliga och tekniska studierna. På dessa områden hotas i all synnerhet landets enda universitet med förfinskning, och den redan övervägande mängden av de finska såkallade bondestudenterna — deras flit och strävsamhet i all välförtjänt ära — skall i viss mån sänka de fria, självständiga studiernas nivå.

För ungdomen och speciellt den svenska ungdomen i sydvästra Finland skall otvivelaktigt en på kulturhistoria och sociologiska studier byggd högskoleundervisning bliva den säkraste grund för arbete i den svenska kulturens och hela fädernelandets tjänst, även på praktiska verksamhetsområden. Dessa samma studier skola jämte praktisk verksamhet giva en grundlig förberedelse för juridiska studier likasom för bankmannens värv och mer omfattande merkantil eller industriell verksamhet. Slutligen skola bredvid det rent vetenskapliga seminariearbetet, som jag hoppas blir det förhärskande i en ny akademi, populära föredrag i dessa ämnen direkt bidra till en större allmänhets intresse för läroinrättningen och den högre bildningen. Jag antager nämligen att sådana föredrag, om också ej i

så stor utsträckning som vid Göteborgs högskola, ovillkorligen förknippas med en ny Åbo-akademi.

Utan att således på något sätt göra anspråk på slutgiltighet i mina förslag eller vilja binda dem, som föredraga att stifta andra professurer, ville jag främst framhålla nödvändigheten av en lärostol i historia med särskild hänsikt till fäderneslandets öden, en andra i nationalekonomi, finanslära och statistik samt en tredje i geografi på naturvetenskaplig grundval. Därefter skulle komma professurer i filosofi med speciell hänsyn till den moderna experimentella psykologin och sociologin, i svensk filologi samt i litteraturens och konstens historia, avseende förnämligast vissa epokers studium såväl i litterärt i som konstnärligt avseende. Vidare borde dugliga lärare anställas i finska och andra språk samt i vissa praktiska kunskapsgränser, såsom t. ex. bokföring och affärskorrespondens. Framdeles skulle här tillfogas lärostolar dels i juridiska, dels i merkantila ämnen, varjämte fristående, ävensom rent personella lärostolar och tillfälliga kurser i olika ämnen, vare sig av rent vetenskaplig eller populär art, städse vore välkomna.

Den nya akademien borde kunna förvärva sig rättighet att utbilda lärare, kreera filosofiemagistrar och doktorer samt anställa preliminära examina för juridiska och i mån av tillbudsstående lärarekrafter även förbereda teologiska studier. Tillika skulle den dels genom handledning i lämpliga studier dels genom förmedling av volontärbete på praktiska banor hos sina lärjungar grundlägga intresse även för djupare merkantila och industriella insikter.

Styrelsen borde handhavas av stiftarene eller deras representanter jämte högskolans professorer, i huvudsak

efter de grunder som varit och äro gällande för universitetsstudierna i vårt land. Kostnaderna för hvarje fast bestående professur jämte lön, pension och undervisningsmaterial, dock i bibliotek o. s. v. torde kunna beräknas till räntan på 3 å 400,000 mark. Med 2 miljoner i kapital skulle en god och rask början vara möjlig.

Skall så mycket under gynnsammare förhållanden än de nuvarande uppoffras för återupprättandet av *Åbo akademi* i nutida anda och med nutida syften? Säkert skulle detta företag vara det förnämsta som enskilda medborgare i Aurastaden bragt till stånd i *hela* fosterlandets intresse.

F. Gustafsson.

76

Helsingfors, Frenckellska Tryckeri-Aktiebolaget 1911.

